

SAN 101, SAN 301 Úvod do sociální antropologie

Jakub Grygar, Ema Hrešanová

přednáška: čtvrtek: 10.00 – 11.40 (učebna č. 22)

semináře: čtvrtek: 12.00 – 13.30 (Hrešanová, učebna č. 33)

16.00 – 17.40 (Hrešanová, učebna č. 22)

18.00 – 19.30 (Grygar, učebna č. 53)

Jednosemestrální kurs seznamující s hlavními tématy sociální antropologie. Kurs tvoří přednášky (90 minut týdně) a semináře (90 minut týdně) ve kterých budeme rozebírat vybrané kratší, k tématu relevantní případové studie. Přednášky a semináře jsou v IS vedeny jako samostatné kurzy a jsou také hodnoceny nezávisle na sobě. Kurs „Úvod do sociální antropologie – přednáška, SAN 101“ je ukončen písemným testem, kurs „Úvod do sociální antropologie – seminář, SAN 301“ je ukončen esejí v rozsahu cca 8 - 10 stran (2.000 - 2.500 slov) sepsané na předem dohodnuté téma. Studenti se zapisují do jednoho ze tří k přednášce vypsaných seminářů (semináře Emy Hrešanové nebo seminář Jakuba Grygara). Během semestru nelze mezi jednotlivými semináři přestupovat.

Předpokladem zdárného ukončení kursu „Úvod do sociální antropologie – přednáška, SAN 101“ je znalost obsahu Murphy, Robert F. 1998. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Slon.

a obsahu alespoň jednoho z následujících titulů:

- Budil, Ivo T. 1992. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton.
- *Sociální a kulturní antropologie. Sociologické pojmosloví*. 1993. Praha: Slon, Sociologický ústav AV ČR.
- Copans, Jean. 2001. *Základy antropologie a etnologie*. Praha: Portál.
- Soukup, Václav. 1994. *Dějiny sociální a kulturní antropologie*. Praha: Karolinum.

Sylabus kursu

Týden 1 (22. září)

Poznávací týden

Týden 2 (29. září)

Představení kursu, diskuse sylabu

Seminář: co je sociální antropologie

diskutované texty:

Míner, Horace. 1956. Rituál těla u kmene Nacirema. http://www.varianty.cz/ma_detail.asp?mid=59 [navštíveno 15.09.2005]

rozšiřující texty:

Gellner, Ernest. 1987 [1973]. Sociology and Social Anthropology. In *The Concept of Kinship and Other Essays on Anthropological Method and Explanation*. N.Y.: Basil Blackwell. Str. 107 – 137.

PŘÍRODA A KULTURA

Týden 3 (6. října)

Příroda a kultura

Přednáška: spor o determinismus a am. kult. antropologie, Ruth Benedictová, sociobiologie, etologie kulturní ekologie, neoevolucionismus, kognitivní vědy, evoluční psychologie; Alfred L. Kroeber, Julian H. Steward, Michael Harris; Bruno Latour

Seminář: vztah přírodních a sociálních věd, kulturní a biologický determinismus

Přírodní vědy se mohou vyjadřovat k předmětu zkoumání sociálních věd, obráceně to ale neplatí

x

Sociální vědy se mohou vyjadřovat předmětu přírodních věd, obráceně to ale neplatí

Lidské chování je determinováno kulturou

x

Lidské chování je determinováno naší biologickou výbavou

diskutované texty:

k sociálnímu porozumění přírodním (a sociálním) vědám

Latour, Bruno. 1996. Tři malí dinosauři (aneb: sociologova noční můra), *Biograf* 8/1996: 1 – 7.

ke kulturnímu determinismu

Benedictová, Ruth. 1999. *Kulturní vzorce*. Praha: Argo. Str. 17 – 54.

k relevanci vypovídání přírodních věd o sociálních světech

Hůlová, Petra. 1999. Sociobiologie neantropomorfizuje ani neanimalizuje a ke kultuře má rozhodně co říci, *Cargo* 2/99: 146 – 148.

Skupník, Jaroslav. 1999a. Sociobiologie: antropologická perspektiva, *Cargo* 1/99:67 – 69.

Skupník, Jaroslav. 1999b. Bezpředmětné průrvy a kulturní prosakování, *Cargo*, 3, 4/99: 232 – 242.

Skupník, Jaroslav. 2000. K poznámkám o sociobiologii. Padlý guru, *Cargo*, 2/2000: 119 – 122.

Kanovský, Martin. 1999. Mémy a sociobiologie, *Cargo*, 3, 4/99: 247 – 249.

Zrzavý, Jan. 2000. Poznámky biologa o sociobiologii, *Cargo*, 2/2000: 112 - 118.

rozšiřující texty:

Benedictová, Ruth. 1999. *Kulturní vzorce*. Praha: Argo.

Sahlins, Marshall. 1977. *The uses and abuses of biology. An anthropological Critique of Sociobiology*, Ann Arbor: The University of Michigan Press.

Týden 4 (13. října)

Tělo, gender, sexualita

Přednáška: Marcel Maus: Způsoby zacházení s tělem + Pojetí osoby; Bronislaw Malinowski: Sexuální život divochů; Margaret Meadová: Sex a temperament ve třech primitivních společnostech + Dospívání na Samoa + Friedmanova kritika

Seminář: gender, pohlaví a sexuální praktiky

diskutované texty:

Moore, Henrietta L. 2001. Co se stalo se ženami a muži? *Cargo*, 3,4/2001: 174 – 196.

rozšiřující texty:

Barša, Pavel. 2002. *Panství člověka a touha ženy. Feminismus mezi psychoanalýzou a poststrukturalismem*. Praha: Slon.

Berg, Marc/ Bowker, Geoffrey. 2004. Rozmanitá těla zdravotní dokumentace: K sociologii jednoho nástroje, *Biograf* 34/2004: 3 – 34.

Murphy, Robert F. 2001. *Umlčené tělo*. Praha: Slon.

SOCIÁLNÍ SYSTÉMY

Týden 5 (20. října)

Příbuzenství, etnicita

Přednáška: Jacob Bachofen: hypotéza matriarchátu; Evans E. Evans-Pritchard: Nuerové a segmentární model příbuzenství; Claude Lévi-Strauss: příbuzenství jako verze směny; etnicita jako extenze rodiny

Seminář: Teorie rodiny

diskutované texty:

Fassin, Éric. 2003. Užívání vědy a věda o užíváních: K tématu homoparentálních rodin. *Biograf* 30/2003: 19 – 35.

rozšiřující texty:

Gellner, Ernest. 1987 [1973]. Ideal Language and Kinship Structure. In *The Concept of Kinship and Other Essays on Anthropological Method and Explanation*. N.Y.: Basil Blackwell. Str. 154 – 162.

Goldstein, Melvyn C. 1999. Když se bratři dělí o manželku. *Cargo* 3, 4/99: 195 – 201.

Týden 6 (27. října)
Koniakowská krajka™

Přednáška: představení výzkumu Koniakowská krajka™

Seminář: tradiční společnosti, ekonomická změna a materiální kultura

diskutované texty:

Gell, Alfred. 1986. Newcomers to the world of goods: consumption among the Muria Gonds. In Arjun Appadurai (ed.) *The Social Life of Things*. Cambridge: Cambridge University Press. Str. 111 – 138.

rozšiřující texty:

Miller, Daniel. 1998. Why some things matter. In Daniel Miller (ed.) *Material cultures. Why some things matter*. Chicago: The University of Chicago Press. Str. 3 – 24.

Týden 7 (3. listopadu)

Čtecí týden

Týden 8 (10. listopadu)

Ekonomická antropologie

Přednáška: Témata ekonomické antropologie

Seminář: ekonomie daru

diskutované texty:

Maus, Marcel. 1999. *Esej o daru, podobě a důvodech směny v archaických společnostech*. Praha: Slon.

Bourdieu, Pierre. 1998. Ekonomie symbolických statků. In: *Teorie jednání*. Praha: Karolinum. Str. 121 – 151.

rozšiřující texty:

Sahlins, Marshall. 1972. *Stone Age Economics*. Chicago: Aldine Publishing Company. Str. 149 – 184.

Týden 9 (17. listopadu)

státní svátek, výuka odpadá

Týden 10 (24. listopadu)

Politika a moc

Přednáška: témata politické antropologie; mocenské struktury; tajná společenství; britský funkcionální strukturalismus: Mayer Fortes; Max Gluckmann; Edmund Leach.

Seminář: politické rituály

diskutované texty:

Abéles, Marc. 2004. Politika jako divadlo. In Petr Skalník (ed.), *Politická kultura: antropologie, sociologie, politologie*. Praha: Set Out. Str. 13 – 42.

rozšiřující texty:

Durkheim, Émile. 2002. *Elementární formy náboženského života. Systém totemismu v Austrálii*. Praha: Oikoymenh.

Abéles, Marc.

SYMBOLICKÉ SYSTÉMY

Týden 11 (1. prosince)

Náboženství jako legitimizace sociálního řádu

Přednáška: vymezení antropologie náboženství, náboženství a ideologie, posvátné a profánní/ čisté a nečisté: James Frazer, Emile Durkheim, Victor Turner a Mary Douglas; náboženská změna, Cargo kultury.

Seminář: Liminarita a communitas

diskutované texty:

Turner, Victor. 2004. *Průběh rituálu*. Brno: Computer Press. Str: 95 – 127.

rozšiřující texty:

Guthrie, Stewart E. 2003. Náboženství: Co to je? *Cargo*, 1,2/2003: 20 – 31.

Geertz, Clifford. 2000. Náboženství jako kulturní systém, in: *Interpretace kultur. Vybrané eseje*. Praha: Slon. Str. 103 - 146.

Geertz, Clifford. 2000. Ideologie jako kulturní systém, in: *Interpretace kultur. Vybrané eseje*. Praha: Slon. Str. 219 – 262.

Týden 12 (8. prosince)

Jazyk a obraz světa

Přednáška: jazyk, kultura a příroda, témata lingvistické antropologie, Sapir-Whorfova hypotéza jazykového obrazu světa

Seminář: metaforičnost jazyka

diskutované texty:

Skupnik, Jaroslav. 1995. Geny a metafory. Sexuální role v tzv. západní společnosti – výsledek genetické determinace či metaforické uchopení reality?, *Český lid*, 82/1995: 145 – 161.

rozšiřující texty:

Vrhel, František. 1996. Jazyk a obraz světa. *Český lid*, 3/1996: 221 – 227.

Lakoff, George/ Johnson, Mark. 2002. *Metafory, kterými žijeme*. Praha: Host.

Sontagová, Susan. 1997. *Nemoc jako metafora; AIDS a jeho metafory*. Praha: Mladá fronta.

ZKOUMÁNÍ A ZKOUMAJÍCÍ: PROLÍNÁNÍ SVĚTŮ

Týden 13 (15. prosince)

Kulturní relativismus, problém kulturního překladu a etické problémy antropologické praxe

Přednáška: epistemologický realismus x epistemologický relativismus; situovaná epistemologie [stand point epistemology]; problém reprezentace; od domorodé a angažované antropologie k antropologii reflexivní; etické otázky antropologického výzkumu

Seminář: kulturní, hodnotový a etický relativismus

diskutované texty:

Abu Ghosh, Yasar. 1999. Metoda a její kontext: Optický a politický klam kulturního relativismu, *Cargo 2* (1999): 149 – 155.

Gellner, Ernest. 1997. Postmodernismus, rozum a náboženství, *Proglas 1/1997*: 64 – 66.

Hříbek, Martin. 1999. Má antropolog privilegium eticky hodnotit? *Cargo 2/1999*: 156 – 157.

Kanovský, Martin. 2000. Koniec relativizmu, *Cargo 1/2000*: 48 – 53.

Novotný, Vojtěch. 2000. Může antropolog eticky hodnotit? *Cargo 1/2000*: 46 – 47.

Skupnik, Jaroslav. 1999. O absolutnosti poznávací metody a relativitě poznávané reality, *Cargo 1* (1999): 64 – 66.

Vrhel, František. 2000. Ke kulturnímu relativismu, *Cargo 2/2000*: 88 - 98.

rozšiřující texty:

Bohannon, Laura. 1988. Shakespeare in the Bush. In Johnetta B. Cole (ed.) *Anthropology for the Nineties. Introductory Readings*. New York: The Free Press. Str. 86 – 95.

Lévi-Strauss, Claude. 1999. *Rasa a dějiny*. Brno: Atlantis.

Todorov, Tzvetan. 1996. *Dobytí Ameriky*. Praha: Mladá fronta.